

NGHIÊN CỨU HOA TIẾT THỔ CẨM DÂN TỘC HÀ NHÌ ĐEN ỨNG DỤNG TRONG THIẾT KẾ ÁO DÀI VIỆT NAM HIỆN ĐẠI

RESEARCH ON BLACK HA NHI ETHNIC BROCADE MOTIFS APPLIED IN THE DESIGN OF MODERN VIETNAMESE AO DAI

*Trần Thúy Quỳnh, Võ Thị Ngọc Anh
Lê Hồng Ngọc, Phùng Thị Hiền, Nguyễn Thị Thu Hương**

Ngày tòa soạn nhận được bài báo: 04/01/2022

Ngày nhận kết quả phản biện đánh giá: 04/07/2022

Ngày bài báo được duyệt đăng: 29/07/2022

Tóm tắt: Trang phục là một sản phẩm văn hóa, thể hiện thẩm mỹ dân tộc và thời đại. Việc nghiên cứu và phát huy trang phục truyền thống dân tộc trong giai đoạn hiện nay là một điều cấp thiết có thể bảo tồn và giữ gìn văn hóa dân tộc. Trong đề tài này, nhóm nghiên cứu chủ yếu tìm hiểu những nét đặc trưng trên trang phục Áo dài Việt Nam hiện đại (1970 – 1986) và họa tiết thổ cẩm dân tộc Hà Nhì đen. Từ đó, đưa ra giải pháp ứng dụng họa tiết thổ cẩm dân tộc Hà Nhì đen vào thiết kế mới của Áo dài hiện đại với mục đích đưa văn hóa trang phục truyền thống trở nên gần gũi hơn với giới trẻ hiện nay, phát huy và giữ gìn nét thẩm mỹ, nghệ thuật trên trang phục dân tộc thiểu số trong cuộc sống hiện đại ngày nay.

Từ khóa: Họa tiết thổ cẩm, dân tộc Hà Nhì đen, Áo dài, thời trang.

Abstract: Application in the design of modern Vietnamese ao dai. Costume is a cultural product, expressing the national and modern aesthetic. The study and promotion of the national traditional costume in the current period is an urgent thing that can preserve and maintain the national culture. In this topic, the research team mainly explores the characteristics of modern Vietnamese Ao Dai (1970-1986) and black Ha Nhi ethnic brocade motifs. Based on that, we come up with a solution to apply the black Ha Nhi ethnic brocade motifs into the new design of the modern Ao Dai with the aim of bringing the traditional costume culture closer to today's youth, promoting and preserving the aesthetic and artistic features of ethnic minority costumes in today's modern life.

Keywords: Brocade motifs, the Black Ha Nhi ethnic, Ao dai, fashion.

* Khoa Tạo Dáng Công nghiệp, Trường Đại học Mở Hà Nội

I. Đặt vấn đề

Việc gìn giữ văn hóa truyền thống được nhắc đến từ rất lâu, đặc biệt với ngành thời trang thì đây lại là bài toán không đơn giản. Làm mới trang phục truyền thống chính là bước khởi đầu giúp công chúng trẻ tiếp cận lại và trở nên quen thuộc, quan tâm hơn với văn hóa dân tộc. Với sự phát triển của xã hội loài người thời trang dần đã trở thành sản phẩm của trí tuệ và tinh thần của nhân loại. Nó dần phản ánh được khía cạnh văn hóa truyền thống trong giai đoạn phát triển ngày càng tiên tiến của lịch sử nhân loại. Vì vậy, trang phục đã trở thành đặc trưng văn hóa truyền thống của từng quốc gia trên thế giới. Tuy nhiên đặt trong bối cảnh thời đại của hội nhập, sự nhanh chóng, tiện lợi luôn được đề cao thì cách để bảo tồn và phát huy bản sắc Việt phải có nhiều thay đổi.

Trong đề tài này, nhóm nghiên cứu lựa chọn chất liệu thổ cẩm của dân tộc Hà Nhì đen để khai thác. Là một dân tộc thiểu số trong 54 dân tộc anh em nhưng Hà Nhì đen chưa được nhiều người biết tới. Thuộc nhóm người Hà Nhì nhưng Hà Nhì đen không mang màu sắc sặc sỡ nhưng Hà Nhì hoa. Những đường nét trên trang phục Hà Nhì đen được cách điệu đơn giản với những hình kỷ hà. Hoa tiết hoa văn trang phục Hà Nhì đen đượm màu sắc trên những bộ trang phục hay trên những tấm thổ cẩm độc đáo được người Hà Nhì đen gìn giữ, lưu truyền qua bao thế hệ và hiện nay dù đời sống của họ đã có nhiều đổi thay, song bộ trang phục với gam màu tươi sáng vẫn ngày ngày được thêu dệt bằng chính đôi tay của những người phụ nữ miền sơn cước nơi đây. Trang phục mang gam màu đơn giản và hơn vậy, kết cấu trang phục của Hà Nhì đen cũng có những

nét tương đồng dễ kết hợp với trang phục Áo dài truyền thống tạo nên một làn gió mới cho Áo dài.

Cùng với chiều dài lịch sử, tà Áo dài truyền thống với các hình thức thiết kế, màu sắc đa dạng và phong phú đã ra mắt bạn bè năm châu trong các cuộc thi sắc đẹp, sự kiện chính trị, văn hóa nghệ thuật, được xem như quốc phục, góp phần quảng bá hình ảnh Việt Nam ra thế giới. Áo dài chính là bản sắc văn hóa dân tộc, là đặc trưng để nhận thấy nhất để phân biệt người phụ nữ Việt Nam. Trong bối cảnh hội nhập, việc bảo vệ chiếc Áo dài nói riêng và di sản văn hóa dân tộc nói chung đang còn gặp nhiều trở ngại, thách thức.

Bảo tồn và phát huy văn hoá truyền thống của dân tộc là một trong những vấn đề cấp thiết, tuy nhiên việc bảo tồn phải luôn đi đôi với việc phát triển nhưng không làm mất đi nét đẹp vốn có của văn hoá truyền thống, đưa trang phục dân tộc tiếp cận dần với cuộc sống mới, tiếp cận và hoà quyện với cuộc sống đương đại.

Chính vì vậy, nhóm nghiên cứu nhận thấy việc nghiên cứu và tìm ra một số giải pháp thiết kế để phát triển Áo dài Việt Nam với chất liệu thổ cẩm đến gần hơn với thiết kế thời trang hiện đại là một vấn đề cần thiết và có tính ứng dụng cao, nâng cao giá trị văn hóa truyền thống dân tộc đồng thời đáp ứng được nhu cầu hiện nay của xã hội nói chung và giới trẻ nói riêng.

II. Cơ sở lý thuyết

2.1. Các khái niệm liên quan

2.1.1. Áo dài

“Áo dài là trang phục truyền thống của phụ nữ Việt Nam, gồm một chiếc áo có chiều dài từ cổ đến mắt cá chân, cổ cao,

bỏ sát thân, xẻ dọc hai bên lên tới eo, mặc bên ngoài một chiếc quần rộng” theo từ điển New World College của Webster.

2.1.2. Ứng dụng thiết kế

Tất cả các thiết kế được áp dụng và trang trí trong hàng ngày vào đối tượng cơ bản thực tế để tạo ra những sản phẩm thẩm mỹ làm hài lòng người sử dụng.

2.2. Đặc điểm thiết kế Áo dài Việt Nam hiện đại

Áo dài là trang phục truyền thống của người Việt, chính vì vậy trong quá trình thiết kế cần xác định những nét đặc trưng của Áo dài để giữ gìn nét truyền thống đó.

Ngoài ra, trong quá trình thiết kế cũng cần cập nhật những phương pháp kỹ thuật tân tiến, những công nghệ hiện đại để đáp ứng và cải tiến nhằm đem lại sự thuận tiện và thoải mái, mang lại giá trị thẩm mỹ của một xã hội hiện đại.

III. Phương pháp nghiên cứu

3.1. Phương pháp thống kê, mô tả:

Lập các thống kê các họa tiết, các dạng chất liệu thường sử dụng trong chất thổ cẩm và Áo dài Việt Nam hiện đại. Qua đó, thống kê và mô tả các yếu tố trang trí trên trang phục.

3.2. Phương pháp so sánh, đối chiếu: nhóm nghiên cứu thực hiện đi nghiên cứu, thu thập tài liệu từ đó có sự so sánh giữa các cách làm chất liệu thổ cẩm của dân tộc và Áo dài để tìm ra những nét mới, đưa ra giải pháp cho đề tài.

3.3. Phương pháp phân tích: từ những tư liệu đã thu thập được nhóm nghiên cứu sẽ phân tích để làm rõ đặc trưng của chất liệu thổ cẩm và Áo dài Việt

Nam hiện đại.

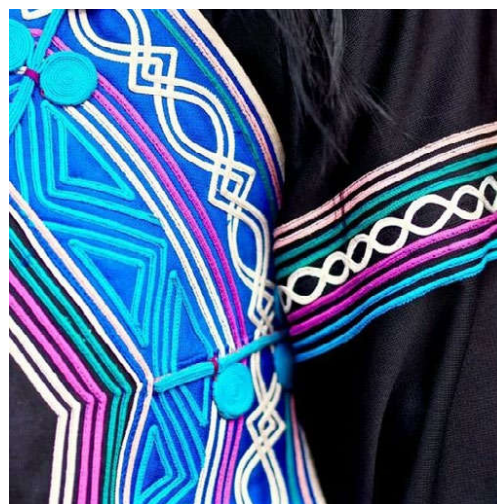
3.4. Phương pháp tổng hợp: hệ thống hóa các hình thức trang trí, chất liệu sử dụng, bố cục của họa tiết, từ đó đưa ra giải pháp mang tính tích cực trong việc thiết kế trang phục Áo dài Việt Nam hiện đại sử dụng chất liệu thổ cẩm.

IV. Kết quả và thảo luận

4.1. Trang phục dân tộc Hà Nhì đen

4.1.1. Họa tiết thổ cẩm dân tộc Hà Nhì đen

Các họa tiết thổ cẩm theo truyền thống của tộc người chủ yếu là họa tiết hình khối, nổi bật là hình ảnh sóng nước, mây được cách điệu từ những hình ảnh hiện thực thiên nhiên gần gũi. Sóng uốn lượn gối đầu lên nhau đều tăm tắp kết hợp với hình ảnh mây vờn đan vào nhau tạo sự uyển chuyển, nhẹ nhàng cùng với các đường kỷ hà thẳng tắp khỏe khoắn tạo nên sự tương phản về thị giác cũng như làm cho bộ đồ cân bằng, hài hòa hơn.

Hình 1 - Họa tiết trên trang phục dân tộc Hà Nhì đen

(Nguồn ảnh: Internet)

Người Hà Nhì đen kết hợp khéo léo các họa tiết tạo nên bố cục đường diềm

đặc trưng mang tiếng nói riêng của dân tộc mình. Họa tiết thổ cẩm được người Hà Nhì đưa vào các vị trí trên trang phục như phần yếm, vạt áo, tay áo, xà cạp.

4.1.2. Kết cấu trang phục

Hà Nhì đen có hai loại trang phục là trang phục khi lao động gồm: áo ngắn và quần; trang phục dùng trong các dịp lễ tết, cưới hỏi, hội hè có: khăn quấn đầu, áo dài và quần. Dù là loại trang phục nào cũng đều thể hiện sự mộc mạc, mạnh mẽ của núi rừng. Khăn đội đầu của phụ nữ Hà Nhì đen cũng để phân biệt tuổi tác, hoàn cảnh gia đình. Phụ nữ lớn tuổi, đã có gia đình thường quấn khăn cùng bộ tóc giả khá lớn trên đầu.

Hình 2 - Trang phục dân tộc Hà Nhì đen

(Nguồn ảnh: Internet)

Khác với trang phục tinh tế, cầu kỳ, sắc sảo của phụ nữ, trang phục của đàn ông đơn giản và có màu sắc trầm hơn gồm: áo, quần, khăn quấn đầu. Màu sắc chủ yếu là màu đen và màu chàm. Trang

phục đàn ông Hà Nhì có phần đơn giản hơn nhiều so với trang phục phụ nữ, đàn ông thường mặc bộ quần áo màu đen, cổ áo có viền màu xanh. Đầu thường không đội mũ mà quấn khăn trên đầu, vừa giúp che nắng, thấm mồ hôi vào mùa hè và giữ ấm trong mùa đông.

Hình 3 - Kết cấu trang phục dân tộc Hà Nhì đen

(Nguồn ảnh: Nhóm tác giả)

4.2. Đặc điểm Áo dài Việt Nam hiện đại

4.2.1. Áo dài nữ

Hình 4 - Kết cấu Áo dài nữ Việt Nam

(Nguồn ảnh: Nhóm tác giả)

- Cổ áo cổ điển cao khoảng 4 đến 5 cm, khoét hình chữ V trước cổ.

- Thân áo được tính từ cổ xuống phần eo. Thân Áo dài được may vừa vặn, ôm sát thân của người mặc, ở phần eo được chít ben.

- Áo dài có hai tà: tà trước và tà sau và bắt buộc dài qua gối.

- Tay áo được tính từ vai, may ôm sát cánh tay, không có cầu vai, may liền, dài đến qua khỏi cổ tay một tí.

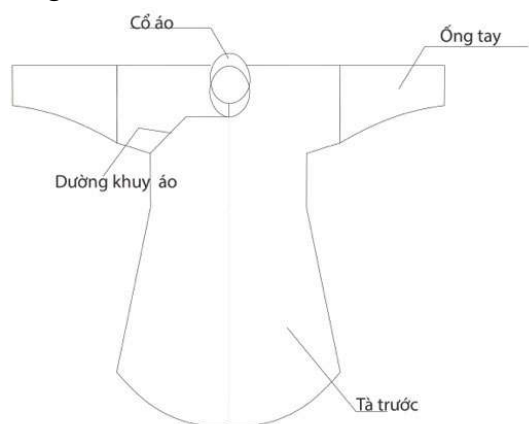
4.2.2. Áo dài nam

- Gồm 2 thân trước, 2 thân sau và 1 thân con bên trong phía tay phải.

- Cổ áo đứng tròn, vuông cạnh, cao 4cm (1 tấc ta xưa), khi mặc ôm vừa vặn lấy cổ tạo thành nét kín đáo, lịch sự, nghiêm túc.

- Chiếc áo có 5 khuy cài, gồm 1 khuy ở cổ, 1 khuy ở xương đòn bên phải, 3 khuy còn lại được đính khéo léo ở dọc sườn phải cách đều nhau.

- Hai thân trước của áo được để dài quá đầu gối chừng 5 - 7cm, lượn hình cánh cung.

Hình 5 - Kết cấu Áo dài nam Việt Nam

(Nguồn ảnh: Nhóm tác giả)

4.3. Giải pháp ứng dụng họa tiết thổ cẩm dân tộc Hà Nhì đen ứng dụng trong thiết kế Áo dài Việt Nam hiện đại

4.3.1. Giải pháp về kiểu dáng

Đề tài nghiên cứu của nhóm liên quan đến dân tộc thiểu số Hà Nhì đen và áo dài hiện đại Việt Nam, nhóm sẽ kết

hợp các yếu tố đặc trưng của hai nội dung chính trong đề tài nghiên cứu.

Kết cấu Áo dài hiện đại Việt Nam được nhóm cách điệu, chuyển thể bên cạnh đó cũng sử dụng những nét đặc trưng trên trang phục của người Hà Nhì đen để tạo ra một số mẫu thiết kế mới.

Định hướng thiết kế là sáng tác trang phục xuân hè, đây là dạng thức trang phục có tính ứng dụng, tiện lợi và có tính thẩm mỹ cao. Với đối tượng sáng tác là thanh niên độ tuổi từ 20 đến 28, do đó trang phục phải trẻ trung, năng động và tinh tế, hợp xu hướng nhưng vẫn giữ được nét đặc trưng trong kết cấu trang phục Áo dài và trang phục của người Hà Nhì đen.

4.3.2. Giải pháp về chất liệu

Vải Tafta, chúng thường được sử dụng rất nhiều vào mùa xuân cũng như may các sản phẩm có độ giữ dáng nhất định. Ngày nay, các sản phẩm váy vóc đều sử dụng loại vải này để phô hết nét tinh tế và sự sang trọng của sản phẩm.

Cùng với thị yếu và sở thích của người tiêu dùng mà ngày nay vải tafta được biến tấu thêm nhiều loại khác nhau. Từ vải tafta gấm đến tafta lụa cho đến tafta được dệt từ những sợi nhân tạo để phục vụ trong ngành nghề nội thất bằng vải.

Với những đặc điểm nổi bật: Chất liệu chuẩn form, màu sắc bắt mắt; dễ vệ sinh và giá thành hợp lý, tafta là sự lựa chọn hoàn toàn xứng đáng được nêu tên trong danh mục sử dụng cho những giải pháp thiết kế cần duy trì sự sang trọng nhưng vẫn hiện đại.

Để hướng đến tính ứng dụng hơn, sử dụng được nhiều hơn trong cuộc sống,

nhóm còn sử dụng thêm một số loại vải khác. Nhóm nghiên cứu lựa chọn chất liệu lụa tơ tằm, khi sử dụng các sản phẩm quần áo được làm từ tơ tằm sẽ không có mùi mồ hôi dù cho bạn có mặc cả ngày. Điều này phù hợp với nhu cầu của đối tượng sáng tác mà nhóm tác giả có định hướng hướng đến.

Cùng với đó nhóm sử dụng thêm *vải chéo lạnh, vải chéo hàn* vào một số bộ phận của bộ trang phục.

4.3.3. Giải pháp về hoa văn

Hoa văn thể hiện: Nhóm nghiên cứu sử dụng lối bố cục truyền thống trong trang phục của người Hà Nhì đen. Các họa tiết thổ cẩm theo truyền thống của tộc người Hà Nhì đen chủ yếu là họa tiết hình khối, nổi bật là hình ảnh sóng nước, mây được cách điệu từ những hình ảnh hiện thực thiên nhiên gần gũi.

Hình 6 - Họa tiết của dân tộc Hà Nhì đen

(Nguồn ảnh: Nhóm tác giả)

Nhóm nghiên cứu lựa chọn hình thức kỹ thuật in 3D kết hợp với thêu nổi làm điểm nhấn trên trang phục thiết kế. Kỹ thuật in 3D là một trong những kỹ thuật

hiện đại hỗ trợ đắc lực cho các nhà thiết kế (NTK) trong việc đưa ra những giải pháp hiệu quả trên bề mặt chất liệu vải. Điều này không chỉ rút ngắn được thời gian và chi phí sản xuất mà còn cho hiệu quả tối ưu trong việc sáng tạo nên chất liệu.

Trên cơ sở đó, kỹ thuật thêu máy tính được áp dụng để làm nổi bật họa tiết chính trên trang phục. Thêu vi tính khái niệm đơn giản, dễ hiểu là việc thêu được điều khiển thông qua máy tính hay gọi tắt giản hơn là thêu máy được ra đời và hoạt động nhờ sự trợ giúp của máy tính chuyên dụng.

Bên cạnh thêu máy vi tính, nhóm còn sử dụng phương pháp thêu lác tay với những thiết kế nhỏ lẻ. Thêu máy lác tay là loại máy thêu có hình dáng như máy may, chỉ có một đầu kim và cần người thợ thêu điều khiển bằng tay và chân, thay màu chỉ theo từng giai đoạn thêu. Loại thêu máy lác tay này được sử dụng nhiều vì thành phẩm đẹp, mịn hơn thêu vi tính. Với nhiều cách sáng tạo của người thợ, sản phẩm thêu máy lác tay không thua kém thêu tay thủ công.

Theo định hướng xu hướng màu 2021 – 2022 và những nghiên cứu về màu sắc của Áo dài và đặc biệt là trang phục dân tộc Hà Nhì đen, nhóm nghiên cứu định hướng sử dụng hòa sắc đen, xanh lam và trắng làm chủ đạo. Trong quá trình thiết kế màu sắc sẽ được thay đổi theo các sắc độ để phù hợp với ý tưởng nhưng vẫn giữ được màu sắc đặc trưng của Hà Nhì đen. Hòa sắc là tổng hợp của quá trình lựa chọn: Xanh lam – Đen – Trắng.

4.3.4. Giải pháp thiết kế bộ sưu tập Áo dài Việt Nam hiện đại sử dụng các đặc trưng thổ cẩm dân tộc Hà Nhì đen

Nhóm thiết kế sử dụng kết cấu của chiếc Áo dài hiện đại Việt Nam cùng với

những nét đặc trưng trong trang phục của người Hà Nhì đen như: Kết cấu áo, họa tiết để tạo nên một kết cấu Áo dài mới vừa có nét riêng của Hà Nhì đen, vừa có nét truyền thống của Áo dài Việt Nam nhưng cũng vừa mang lại sự hiện đại, năng động và ứng dụng trong cuộc sống thường nhật. Nhóm nghiên cứu dựa trên kết quả đã nghiên cứu và đưa ra giải pháp thực hiện bộ sưu tập nhỏ gồm các sản phẩm như sau:

Hình 7 - Bộ sưu tập lấy ý tưởng kết hợp họa tiết dân tộc Hà Nhì đen và Áo dài Việt Nam

(Nguồn ảnh: Nhóm tác giả)

IV. Kết luận

Trang phục truyền thống và đặc biệt là trang phục truyền thống của các dân tộc thiểu số là một trong những dấu hiệu dẫn đến sự giao lưu tiếp xúc văn hóa, do vậy việc bảo tồn trang phục truyền thống đối diện với nhiều thách thức. Để hạn chế sự mai một và làm cho việc bảo tồn, khôi phục trang phục truyền thống của các dân tộc thiểu số có hiệu quả hơn đòi hỏi phải có nhiều giải pháp khác nhau. Kinh tế thị trường làm mai một văn hóa truyền thống, nhưng chính kinh tế thị trường cũng sẽ tạo ra những cơ hội để bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa truyền thống nói chung, trang phục dân tộc nói riêng khi trang phục truyền thống trở thành sản phẩm hàng hóa phục vụ đời sống trực tiếp của người dân hoặc trở thành sản phẩm để phát triển du lịch, dịch vụ thì người dân có nhiều cơ hội để bảo tồn, khôi phục những bộ trang phục truyền thống của dân tộc mình. Việc

nghiên cứu và biến đổi trang phục truyền thống để trở thành những sản phẩm thông dụng gần gũi với thị trường là điều cần thiết để duy trì nét truyền thống dân tộc trong nhịp sống hiện đại. Việc giúp cho giới trẻ tiếp xúc và biết nhiều hơn đến những giá trị nghệ thuật truyền thống là điều nên làm và cần thiết để phát huy và tiếp nối những giá trị tiêu biểu đó về sau.

Qua đề tài nghiên cứu này, nhóm đã nghiên cứu cụ thể hơn về trang phục người Hà Nhì đen như kết cấu và đặc biệt là họa tiết thổ cẩm của tộc người Hà Nhì.

Bên cạnh đó những đặc trưng về kết cấu, chất liệu của Áo dài Việt Nam cũng được nhóm tìm hiểu. Từ những nghiên cứu đã có, nhóm đã đề ra những giải pháp thiết kế mang lại bộ sưu tập Áo dài với nét nổi bật từ Hà Nhì đen là họa tiết thổ cẩm. Từ đó, mang trang phục truyền thống đến gần hơn với cuộc sống thường nhật. Tạo cơ hội cho giới trẻ có cơ hội tiếp xúc nhiều hơn với thực tế là điều cần được quan tâm và phát triển để các thế hệ sau có những nhận định chính xác truyền thống văn hóa dân tộc. Đồng thời việc đó cũng giúp cho văn hóa dân tộc trở nên gần gũi hơn trong

nhận thức lớp kế cận, bảo tồn được giá trị văn hóa, giá trị nghệ thuật truyền thống, phát huy được tính dân tộc.

Tài liệu tham khảo:

- [1]. *54 dân tộc Việt Nam*, NXB Thông Tấn.
- [2]. *Trang phục của người Hà Nhì Hoa ở huyện Mường Tè, tỉnh Lai Châu*, NXB Sân Khấu.
- [3]. *Người Hà Nhì ở Việt Nam*, NXB Thông Tấn.
- [4]. https://vi.wikipedia.org/wiki/Áo_ngũ_thân
- [5]. Phạm Thảo Nguyên, *Áo dài Lemur và bối cảnh Phong hóa & Ngày nay*, NXB Hồng Đức
- [6]. Trần Quang Đức, *Ngàn năm áo mũ*, NXB Thế giới
- [7]. Đỗ Thị Hòa, *Trang phục các tộc người nhóm ngôn ngữ Tạng - Miến*, NXB Văn hóa dân tộc
- [8]. Trần Đình Sơn, *Đại lễ phục Việt Nam thời Nguyễn*, NXB Hồng Đức.

Địa chỉ tác giả: Khoa Tạo dáng công nghiệp, Trường Đại học Mở Hà Nội.

Email: vtngocanh@hou.edu.vn